

УДК 336.14

Сивульська Наталія Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
(03680, Україна, Київ, проспект Перемоги, 54/1),
E-mail: cunamu@ukr.net

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

АНОТАЦІЯ. Прийняття Податкового кодексу України призвело до значних змін у формуванні доходної частини місцевих бюджетів. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідити наслідки проведених реформ, виявити основні тенденції та можливі шляхи покращення ситуації в країні. Методика дослідження ґрунтується на системному підході до використання різних методик щодо оцінки показників ефективності формування та виконання місцевих бюджетів, зокрема, статистичних та економіко-математичних методів дослідження, методу порівняння, аналізу. В результаті проведеного дослідження автором зроблено висновок про недостатній обсяг бюджетних коштів на місцевому рівні для виконання делегованих і власних повноважень. Система місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін, що справило як позитивний, так і негативний вплив на систему доходів місцевих бюджетів у цілому. Автором розроблено рекомендації для оптимізації системи місцевих податків і зборів, збільшення обсягу фінансових ресурсів, котрі можуть бути спрямовані на фінансування важливих для регіонального розвитку проєктів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: система доходів місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, міжбюджетні трансферти.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В Україні продовжуються процеси реформування фінансової системи, зокрема, здійснюються заходи, спрямовані на подальшу децентралізацію бюджетної системи та забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для виконання покладених на них повноважень. Ці положення закріплені у Європейській хартії про місцеве самоврядування [1].

На даний час для місцевих бюджетів України характерною рисою залишається незабезпеченість достатнім обсягом доходів для фінансування власних повноважень, що є перешкодою для ефективного функціонування місцевої влади. Крім того, суттєвою складовою доходів місцевих органів влади повинні бути власні доходи, в тому числі місцеві податки і збори, адже саме вони покликані забезпечувати самостійність бюджетів, що обслуговують місцеве самоврядування.

У 2007 році було схвалено Концепцію реформування місцевих бюджетів, якою було передбачено перетворення місцевих бю-

джетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць у період до 2011 року. Для досягнення поставленої мети були, зокрема, визначені наступні завдання: зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування; удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин; посилення заінтересованості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій і рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку та інші [2].

З метою підвищення ефективності функціонування місцевої влади в Україні здійснюються подальші кроки на шляху реформування бюджетної системи країни. Зокрема, Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» передбачено підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів і рівня фінансової забезпеченості делегованих повноважень [3, с.19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів реформування місцевих бюджетів, у тому числі їх системи доходів, присвятили свої праці науковці Ганущак Ю.І., Геєць В.М., Кириленко О.П., Кравченко В.І., Луніна І.О., Огонь Ц.Г., Опарін В.М., Пітцик М.В., Слухай С.В., Федосов В.М., Чекіна В.Д., Юрій С.І. та інші. Значну увагу в цих працях приділено дослідженню проблемних питань як щодо формування доходної частини місцевих бюджетів, так і щодо основних аспектів використання цих коштів.

Зокрема, у своїх працях багато уваги аналізу сучасних тенденцій, що характерні для системи доходів місцевих бюджетів і, зокрема, міжбюджетних трансфертів, пошуку шляхів її оптимізації приділяє О.П. Кириленко [4, 5]; основні проблеми існуючої системи оподаткування в Україні та можливі шляхи їх вирішення досліджує І.О. Луніна [5, 6]; основні напрями реструктуризації системи доходів місцевих бюджетів розглядає Ц.Г. Огонь [7]; основні переваги та недоліки запровадження податку на нерухоме майно в Україні аналізує В.Д. Чекіна [8]. Питання реформування та розвитку місцевого самоврядування, в тому числі покращення фінансового забезпечення надання послуг на місцевому рівні досліджують Ю.І. Ганущак і М.В. Пітцик. [9, 10].

Однак, враховуючи продовження процесів реформування бюджетної та, зокрема, податкової систем України, виникає потреба

у подальшому дослідженні системи доходів місцевих бюджетів із врахуванням останніх тенденцій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. З прийняттям Податкового кодексу України в 2010 році суттєвих змін зазнала система доходів місцевих бюджетів. У значній мірі ці зміни торкнулись місцевих податків і зборів, перелік яких скоротився з 14 до 5. Надзвичайно важливим залишається питання дослідження впливу процесів реформування на забезпеченість місцевих органів влади фінансовими ресурсами, в тому числі, власними.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою статті є визначення ступеня впливу змін на формування доходної частини місцевих бюджетів унаслідок проведення бюджетної та податкової реформ в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. При переході до ринкової економіки децентралізація є одним з ключових елементів реформування, адже сприяє посиленню демократії та макроекономічній стабілізації. У зарубіжних розвинених країнах децентралізація є дієвим інструментом підвищення ефективності надання суспільних послуг, адже саме на місцевому рівні формуються передумови для економічного і соціального розвитку країни в цілому.

У багатьох країнах одним з основних мотивів децентралізації є кращі перспективи місцевого розвитку. Перевага сильних органів місцевого самоврядування вефективнішому управлінні сприяє покращанню місцевих проектів розвитку. Місцеве самоврядування може усунути інституційні та юридичні перешкоди і заохочує інноваційні форми вирішення місцевих проблем [11, с. 10].

Розвинуті держави мають різні моделі централізації фінансової системи¹. В унітарних державах загалом спостерігається дещо вищий рівень централізації, а у федеративних, де фінансова система є трирівневою, дещо менший. Так, у США цей показник становить 57 %, у Франції — 71 %, у Канаді — 40 % [12, с. 345].

В Україні через місцеві бюджети перерозподіляється незначна частина ВВП, що свідчить про необхідність поглиблення децентралізації. У 2008–2012 роках рівень перерозподілу ВВП через доходи місцевих бюджетів без врахування обсягу міжбюджетних

¹ Показник централізації характеризує частку видатків центрального уряду в повному обсязі витрат бюджетної системи.

трансфертів коливався у межах 6,7–7,8 %, а через видатки місцевих бюджетів — у межах 13,4–15,7 %.

Якщо розглядати рівень перерозподілу ВВП через видатки місцевих бюджетів з врахуванням обсягу міжбюджетних трансфертів, потрібно відзначити, що він зростає несуттєво. Найвищий показник спостерігався у 2012 році та становив відповідно 15,8 %. Щодо перерозподілу ВВП через доходи місцевих бюджетів із врахуванням обсягу міжбюджетних трансфертів, то тут показник рівня перерозподілу ВВП був суттєвішим і становив у 2008–2012 роках 14,5–16 %¹. Такі відмінності у рівні перерозподілу ВВП через доходи місцевих бюджетів пов'язані із великим обсягом міжбюджетних трансфертів, що свідчить про фінансову неспроможність великої кількості територіальних громад. Зокрема, частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів поступово збільшувалась з 43 % у 2008 році до 55,2 % у 2012 році.

На даний час більше 90 % місцевих бюджетів України — дотаційні, ву значній частині регіонів частка трансфертів становила 60–70 % доходів бюджету [13]. На початку 1990-х років дотаційними були 13–15 областей, на початку 2000-х років — близько 20-ти, а в 2010 році такими були всі регіони, крім Києва і Дніпропетровської області [14, с. 171]. В останні роки всі регіони України отримували дотації.

В Україні у напрямку поглиблення процесів децентралізації реалізується швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO), який фінансується Швейцарською Конфедерацією. Проект передбачає три фази та триватиме до 2017 року. Місія проекту полягає в оптимізації системи управління та сприянні ефективному місцевому розвитку в Україні, що, в свою чергу, створить новий імпульс як для демократичних процесів, так і для надання послуг на рівні громади [15].

Важливою умовою поглиблення процесу децентралізації в Україні є забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для здійснення як власних, так і делегованих повноважень.

Для місцевих бюджетів протягом останніх років усе ще актуальною залишається проблема фінансової незабезпеченості делегованих державою повноважень. За різними галузями делегова-

¹ Винятком є 2011 рік, коли зазначений показник було зафіксовано на рівні 13,9 %, що пояснювалось значним зростанням обсягу виробленого у країні ВВП у порівнянні з попереднім роком (з 1083 млрд грн до 1303 млрд грн).

них повноважень рівень забезпеченості коштами складає лише 43–97 % від реальної потреби [16, с.2]. Тому органи місцевого самоврядування повинні відволікати доходи, призначені для реалізації власних повноважень (зокрема, місцевих програм розвитку, благоустрій, місцевий транспорт, житлово-комунальне господарство), для фінансування делегованих.

Обсяг ресурсів місцевих бюджетів на делеговані повноваження у 2013 році, як і в попередньому, не був розрахований на базі соціальних стандартів і нормативів. За підрахунками Асоціації міст України, у Державному бюджеті України на 2013 рік фінансування делегованих органам місцевого самоврядування повноважень забезпечено лише на 79 % від реальної потреби, тобто дефіцит фінансових ресурсів складає майже 30 млрд грн [10].

Подальшого вдосконалення потребує також питання забезпечення місцевих бюджетів достатніми фінансовими ресурсами для виконання власних повноважень. Потрібно відзначити, що частка видатків на фінансування власних повноважень в Україні є найменшою в Європі. Зокрема, у 2010 році частка видатків на реалізацію власних повноважень у структурі місцевих бюджетів Словаччини становила 31,6 %, Польщі — 26,6 %, а України — лише 8,7 %. Рівень бюджетної забезпеченості утримання і розвитку міської інфраструктури в розрахунку на одного жителя в Україні є найнижчим серед країн Європи, наприклад, у Польщі він складає 5600 грн, що у 28 разів більше, ніж в Україні (200 грн) [16, с. 3–4].

Частка доходів, які спрямовуються на виконання власних повноважень, у 2008–2011 роках коливалась у межах 6,9–8,5 % [17, с. 131]. Обсяг власних доходів у 2012 році у загальній структурі доходів місцевих бюджетів України дещо зріс і склав близько 13 %.

Важливою складовою для забезпечення самостійності місцевих бюджетів повинні бути місцеві податки і збори. Потрібно зазначити, що місцеві податки і збори становлять значну частку доходів органів місцевого самоврядування в країнах ЄС, зокрема, у Великобританії — 37 %, у Німеччині — 46 %, у Франції — 67 % [16, с. 5].

В Україні частка місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів усе ще залишається доволі незначною. Так, у 2008–2010 роках зазначений показник утримувався на рівні 1,02–1,25 % (розрахунок здійснювався без врахування обсягу міжбюджетних трансфертів)¹. Після прийняття Податкового ко-

¹ Розраховано за даними Державної казначейської служби України.

дексу України відбулось зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів¹ до 2,9 % у 2011 році та 5,4 % у 2012 році. Зазначене зростання в основному відбулось за рахунок включення до переліку місцевих податків і зборів єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва.

Як уже зазначалось, з прийняттям Податкового кодексу України перелік місцевих податків і зборів було скорочено до п'яти платежів²: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір [18, ст. 10].

Найсуттєвіше наповнення місцевих бюджетів серед місцевих податків і зборів протягом останніх років забезпечував єдиний податок — його частка у доходах місцевих бюджетів без врахування обсягу міжбюджетних трансфертів у 2011 та 2012 роках становила відповідно 2,3 % і 4,8 %. Частка інших податків і зборів у структурі місцевих бюджетів у зазначений період була несуттєвою і становила менше відсотка по кожному платежу (табл. 1).

Таблиця 1

**МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У СТРУКТУРІ ДОХОДІВ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У 2011–2012 РОКАХ**

Показники	2011		2012	
	обсяг надходжень, млн грн	частка у доходах місцевих бюджетів ¹ , %	обсяг надходжень, млн грн	частка у доходах місцевих бюджетів ¹ , %
єдиний податок ²	1987,9	2,29	4815,6	4,78
податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	—	—	0,09	0,0001

¹ У 2011–2012 роках до місцевих бюджетів України продовжували надходити суми місцевих податків і зборів, котрі справлялись до прийняття Податкового кодексу та були нараховані до 1 січня 2011 року, однак їх частка у структурі доходів без врахування міжбюджетних трансфертів була несуттєвою — 0,05 % у 2011 році та 0,002 % у 2012 році.

² Перші три наведені у переліку платежі віднесено до обов'язкових, а четвертий і п'ятий збори — до факультативних, рішення про встановлення яких приймається місцевими радами в межах їх повноважень Податковий кодекс України

Закінчення табл. 1

Показники	2011		2012	
	обсяг надходжень, млн грн	частка у доходах місцевих бюджетів ¹ , %	обсяг надходжень, млн грн	частка у доходах місцевих бюджетів ¹ , %
збір за місця для паркування транспортних засобів	56,5	0,07	68,4	0,07
збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	431,9	0,50	532,5	0,53
туристичний збір	27,7	0,03	38,4	0,04

Примітка:

¹ Розрахунок доходів здійснювався без врахування обсягу міжбюджетних трансфертів.

² До обсягу надходжень включено єдиний податок, нарахований до 01.01.2011 р. в сумі 156,2 млн грн (2011 р.) та 2,6 млн грн (2012 р.).

³ Розраховано за даними Державної казначейської служби України.

Відповідно, найбільшу питому вагу у структурі місцевих податків і зборів становив єдиний податок: у 2011 році його частка становила 79,4 %, а у 2012 році зросла до 88,3 %. Другу позицію займав збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності — відповідно 17,3 % і 9,8 %. Частка збору за місця для паркування транспортних засобів і туристичного збору в зазначений період була доволі незначною та складала 3,3 % у 2011 році та лише 1,9 % у 2012 році. Скорочення частки зазначених зборів у загальній структурі місцевих податків і зборів пов'язане з суттєвим зростанням надходжень від єдиного податку у 2012 році майже у 2,5 разу у порівнянні з попереднім періодом.

Позитивним моментом було зарахування надходжень від єдиного податку до бюджету розвитку, збільшивши таким чином джерела його формування. Крім того, Бюджетним кодексом визначено детальний перелік витрат бюджету розвитку, що забезпечує місцеві органи влади більшими можливостями для фінансування важливих програм, спрямованих на розвиток територіальних громад [19, ст. 71].

Введення туристичного збору також спрямоване на розширення фінансової спроможності бюджетів місцевого самоврядування за рахунок збільшення об'єкта оподаткування, адже поєднує елементи готельного та курортного зборів. Туристичний збір, на відміну від курортного збору, справляється на всій території України внаслідок більшої кількості об'єктів туризму порівняно з курортними місцями [20].

Особливу увагу потрібно приділити новому для України податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, справляння якого було запроваджено з 1 січня 2012 року. Надходження від цього податку у 2012 році до місцевих бюджетів були вкрай незначними. За даними Державної казначейської служби України вони становили 86 тис. грн. У зв'язку з невідповідністю до практичного впровадження зазначеного податку (не сформовано реєстр житлової нерухомості та не завершено облік платників податку на нерухоме майно) норма Податкового кодексу України щодо обов'язкового оподаткування нерухомого майна була відкладена та набула чинності лише з 1 січня 2014 року. Сплачені суми податку або повертались платникам відповідно до поданих заяв до податкових інспекцій, або зараховувались для сплати податку в 2014 році.

Податок на нерухоме майно може стати надійним джерелом доходів місцевих бюджетів. На даний час цей податок застосовується приблизно у 130 країнах світу, але його місце у формуванні бюджетів різне. У Канаді він забезпечує 38 % надходжень до місцевих бюджетів (в окремих провінціях — 81 %), у Франції — 33 %, у США — близько 30 % (від 10 % до 70 %, залежно від штату). У країнах з економікою, що розвивається, податок на нерухомість становить 40–80 % платежів до місцевих бюджетів [16, с. 10].

Упровадження податку на нерухоме майно в Україні викликає багато дискусій як серед державних службовців, так і серед науковців, у тому числі і щодо недосконаlosti нового законодавства про оподаткування нерухомості [8, 21–23].

Одне з питань, що виникає: чи підготована в Україні відповідна база для впровадження даного податку. На даний час уже введений у дію Державний реєстр прав на нерухоме майно — єдину національну систему, що містить інформацію щодо об'єктів нерухомості, прав на них, а також щодо суб'єктів таких прав.

Об'єктом оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є квартири та будинки, що перевищують

площу відповідно 120 кв. м і 250 кв. м. Базою оподаткування є житлова площа об'єкту нерухомості. На квартири і будинки меншої площі розповсюджується податкова пільга. Таким чином, розмір податку не залежить від вартості майна. У багатьох країнах саме вартість майна є базою оподаткування. Наприклад, у штаті Каліфорнія (США) податок на нерухомість становить 1,25 % на рік від ціни купленого нерухомого майна, а платиться двома рівними платежами один раз на півроку. Що стосується Європи, то крім Мальти і Ірландії, податок на нерухомість тут платять усі. Ставка найчастіше розраховується на основі кадастрової вартості, яка менша ринкової вартості [24].

На перший погляд, логічнішим було б сплачувати податок, виходячи з вартості майна, однак в Україні запровадити такий механізм сплати надзвичайно складно. До перешкод можна віднести політичну нестабільність та інфляцію, за існування яких ринкова вартість становить деяку імовірнісну величину [8, с. 41], а також недосконалість механізму визначення оціночної вартості нерухомості [22].

Тому на даному етапі визначення належної до сплати суми, виходячи з площі об'єкту житлової нерухомості, є обґрунтованим. Крім того, така ж система, як в Україні, діє в Польщі, Словаччині, Чехії та частково в Угорщині [24].

Одним з питань, що виникають при дослідженні механізму справляння податку на нерухомість, є наявність на місцевому рівні об'єктів, житлова площа яких перевищує розмір неоподатковуваної житлової площі. Так, за словами Н.В. Джуган, Директора департаменту бюджетної політики Черкаської міської ради, «прогноз для середніх міст, яким є і місто Черкаси із 300 тис. жителів — ми не отримаємо жодної копійки від податку на нерухомість. Такого житлового фонду, який складає базу оподаткування цього податку — у місті немає» [25]. Тому потрібно переглянути розміри неоподатковуваної житлової площі у бік зменшення для охоплення зазначеним податком житлової нерухомості невеликих міст.

Актуальним питанням залишається також можливість ухилення від оподаткування шляхом переведення об'єктів оподаткування з житлового фонду в нежитловий, а також переоформлення житла на осіб, що відповідно до законодавства звільняються від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Враховуючи недостатню забезпеченість місцевих органів влади власними ресурсами, передчасним було скасування деяких

податків і зборів, що забезпечували доволі суттєве надходження до місцевих бюджетів. Зокрема, у структурі місцевих податків та зборів, що були мобілізовані до місцевих бюджетів України у 2008–2010 роках, надходження від ринкового збору становили більше 60 % надходжень, від комунального податку та податку з реклами — відповідно близько 20 % і 7 % надходжень¹.

Деякі територіальні громади мають певні об'єкти оподаткування, котрі можуть суттєво поповнювати доходну частину місцевих бюджетів і вирішити, таким чином, багато нагальних потреб. Наприклад, за допомогою надходжень ринкового збору значна частина невеликих міст мала можливість здійснювати фінансування необхідних місцевих програм. Податок з реклами, хоча й не забезпечував значного обсягу надходжень, однак мав досить суттєвий потенціал за умови внесення відповідних змін у законодавство, адже реклама — це дуже дохідна галузь. Зокрема, залишивши податок з реклами у переліку місцевих податків і зборів, доцільно чітко визначити базу, об'єкт оподаткування та ставки податку залежно від виду реклами.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Результати проведеного дослідження надають змогу стверджувати, що в Україні доволі актуальним залишається питання недостатності бюджетних коштів для фінансування власних і делегованих повноважень місцевих органів влади. Викликає занепокоєння значна кількість дотаційних бюджетів і великий обсяг міжбюджетних трансфертів, що свідчить про фінансову неспроможність місцевих органів влади виконувати покладені на них повноваження у повному обсязі.

Таким чином, надзвичайно важливим питанням на даний час в Україні залишається подальше реформування системи доходів місцевих бюджетів шляхом закріплення податків і зборів, які забезпечать органи місцевого самоврядування стабільними та достатніми доходами. Вдосконалення потребує також система місцевих податків і зборів, перелік яких суттєво скоротився внаслідок прийняття Податкового кодексу України. Це призвело до того, що багато бюджетів місцевого самоврядування втратили значну частину потенційних надходжень.

Важливим аспектом, котрий необхідно враховувати, є забезпечення наповнення достатніми фінансовими ресурсами як бю-

¹ Розраховано на основі даних Державної казначейської служби України.

джетів міст обласного та районного значення, так і бюджетів селищ і сіл, котрі мають набагато менше можливостей щодо отримання тих чи тих доходів. Для цього необхідно розширити перелік місцевих податків і зборів, а також удосконалити механізм справляння існуючих. Це, насамперед, стосується нового для України податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. У напрямку оптимізації його справляння доцільним було б переглянути у бік зменшення розмір неоподаткованої житлової площі залежно від величини населеного пункту та врегулювати механізм надання пільг з метою ухилення від оподаткування.

Бібліографічний список

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/122-Ukrainian.pdf>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №308-р «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів» // Міністерство фінансів України. Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=73747&cat_id=53608

3. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» // Комітет з економічних реформ при Президентові України. Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://www.president.gov.ua/docs/Programa/Programa_FINAL_1.pdf

4. *Кириленко О. П.* Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні / Кириленко О. П. // Фінанси України. — 2013. — № 8. — С. 19–28.

5. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: Монографія / [Луніна І.О., Кириленко О.П., Лучка А.В. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І.О.Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. — К., 2010. — 320 с.

6. *Луніна І.О.* Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / Луніна І.О. // Фінанси України. — 2010. — №9. — С. 14–19.

7. *Огонь Ц. Г.* Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Огонь Ц. Г. // Фінанси України. — 2009. — № 4. — С. 3–12.

8. *Чекіна В.Д.* Введення податку на нерухомість в Україні: проблеми й ризики / Чекіна В.Д. // Фінанси України. — 2012. — № 3. — С.38–44.

9. *Ганущак Ю.* Місцеві бюджети. На допомогу міським головам та депутатам міських рад: практичний посібник. — К.: Типографія «Софія-А», 2012. — 32 с.

10. Національний прес-клуб «Проблеми бюджетного забезпечення територіальних громад у 2013 році» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://auc.org.ua/node/39469>

11. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. — К.: ПРООН/МПВСР, 2007. — 269 с.

12. Михайлишин Л. Фінансове забезпечення місцевого управління: зарубіжний досвід для України / Л. Михайлишин // Збірник наукових праць: Ефективність державного управління. — 2010. — №23. — С.343–351.

13. Данилишин Б. Настав час бюджетної федералізації України. // Економічна правда. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.epravda.com.ua/columns/2012/12/17/351286/>

14. Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: монографія / О.О.Молдован. — К.: НІСД, 2011. — 380 с.

15. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://despro.org.ua/>

16. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років // Галузевий моніторинг №9 / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>

17. Скиба Л. Доходи місцевих бюджетів у забезпеченні повноважень органів місцевого самоврядування // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. — Вип. 17. — 2012. — С. 128–133.

18. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Верховна Рада України. Сайт у мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

19. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Верховна Рада України. Сайт у мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

20. Садовенко М.М. Реформування місцевого оподаткування в контексті Податкового кодексу України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/950/

21. Лоскун О. Українцям вигадали нові податки на нерухомість. / Украинский Бизнес Ресурс. Сайт у мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://ubr.ua/uk/business-practice/personal-property/ukranciam-vigadali-nov-podatki-na-neruhomst-110815>

22. Малык И. Новый порядок определения стоимости недвижимости — мина замедленного действия. / Украинский Бизнес Ресурс. Сайт у

мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://ubr.ua/market/real-estate/novyi-poriadok-opredeleniia-stoimosti-neruvijimosti--mina-zamedlennogo-deistviia-111195>

23. Мазурова А., Киричук В. Введення податку на нерухомість в Україні: проблеми і перспективи / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64649>

24. Ямпольський В. Податок на нерухомість-2014 // Ліга. Блоги. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://blog.liga.net/user/vyampolskyu/article/13293.aspx>

25. Репортаж з розширеного засідання правління Асоціації міст України // Асоціація міст України. Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://auc.org.ua/news/reportazh-z-rozshirenogo-zasidannya-pravlinnya-asotsiatsii-mist-ukraini>

References

1. Yevropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia [European Charter of Local Self-Government] / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Ukrainian/122-Ukrainian.pdf> [In Ukrainian]

2. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.05.2007 r. №308-r "Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevykh biudzhetyv" // Ministerstvo finansiv Ukrainy. Sait v mereshi Internet / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=73747&cat_id=53608 [In Ukrainian]

3. Programa ekonomichnykh reform na 2010-2014 roky «Zamozhne suspilstvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektyvna derzhava» // Komitet z ekonomichnykh reform pry Prezydentovi Ukrainy. Sait v mereshi Internet / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf [In Ukrainian]

4. Kyrylenko O.P. Dosiagnennia stratehichnykh oriientyriv udoskonalennia mizhbiudzhetynykh vidnosyn v Ukraini / Kyrylenko O.P. // Finansy Ukrainy, no. 8. –2013. — P. 19–28. [In Ukrainian]

5. Dyversyfikatsiia dokhodiv mistsevykh biudzhetyv: Monografiia / [Lunina I.O., Kyrylenko O.P., Luchka A.V. ta in.]; za red. d.e.n. I.O. Luninoi; NAN Ukrainy; Instytut ekon.ta prognozuv. — K., 2010. — 320 p. [In Ukrainian]

6. Lunina I.O. Formuvannia mistsevykh biudzhetyv na osnovi pryntsyphu ekvivalentnosti: shliakh do efektyvnoi biudzhetnoi systemy Ukrainy / Lunina I.O. // Finansy Ukrainy, no.9. — 2010. — P. 14–19 [In Ukrainian]

7. Ohon Ts.H. Dokhody mistsevykh biudzhetyv ta napriamy ikh restrukturyzatsii / Ohon Ts.H. // Finansy Ukrainy, no.4. — 2009. — P. 3–12. [In Ukrainian]

8. *Chekina V.D.* Vvedennia podatku na nerukhomist v Ukraini: problemy i rysyky / *Chekina, V.D.* // *Finansy Ukrainy*, no.3. — 2012. — P.38–44. [In Ukrainian]

9. *Hanushchak Yu.* Mistsevi biudzhety. Na dopomogu miskym golovam ta deputatam miskykh rad: praktychnyi posibnyk. — K.: Typografia «Sofiia-A», 2012. — 32 p. [In Ukrainian]

10. Natsionalnyi pres-klub «Problemy biudzhethnoho zabezpechennia terytorialnykh hromad u 2013 rotsi» / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://auc.org.ua/node/39469> [In Ukrainian]

11. Detsentralizatsiia ta efektyvne mistseve samovriaduvannia: navchalnyi posibnyk dlia posadovtsiv mistsevykh ta rehionalnykh orhaniv vlady ta fakhivtsiv z rozvytku mistsevoho samovriaduvannia. — Kyiv: PROON/MPVSR, 2007. — 269 p. [In Ukrainian]

12. *Mykhailyshyn L.* Finansove zabezpechennia mistsevoho upravlinnia: zarubizhnyi dosvid dlia Ukrainy / *Mykhailyshyn L.* // *Zbirnyk naukovykh prats: Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia.* — 2010. — No. 23. — P. 343–351. [In Ukrainian]

13. *Danylyshyn B.* Nastav chas biudzhethnoi federalizatsii Ukrainy // *Ekonomichna pravda* / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://www.epravda.com.ua/columns/2012/12/17/351286/> [In Ukrainian]

14. *Moldovan O.O.* Derzhavni finansy Ukrainy: dosvid ta perspektyvy reform: monografiia / *Moldovan O.O.* — K.: NISD, 2011. — 380 p. [In Ukrainian]

15. Shveitsarsko-ukrainskyi proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini» / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://despro.org.ua/> [In Ukrainian]

16. Biudzhethne zabezpechennia terytorialnykh hromad Ukrainy: tendentsii ostannikh rokiv // *Haluzevyi monitoring* no. 9 / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf> [In Ukrainian]

17. *Skyba L.* Dokhody mistsevykh biudzhetyv u zabezpechenni povnovazhen organiv mistsevoho samovriaduvannia / *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie.* — Vypusk 17. — 2012. — P. 128–133. [In Ukrainian]

18. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 2 grudnia 2010 roku no. 2755-VI // *Verkhovna Rada Ukrainy. Sait v mereshi Internet* / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [In Ukrainian]

19. Biudzhethnyi kodeks Ukrainy vid 8 lypnia 2010 roku no.2456-VI // *Verkhovna Rada Ukrainy. Sait v mereshi Internet.* / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym dostupu do materialiv*: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [In Ukrainian]

20. *Sadovenko M.M.* Reformuvannia mistsevoogo opodatkovannia v konteksti Podatkovogo kodeksu Ukrainy / [Elektronnyi resurs] // *Rezhym*

dostupu do materialiv: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/950/ [In Ukrainian]

21. *Loskun O.* Ukraintsiam vygadaly novi podatky na nerukhomist / Ukrainskyi Biznes Resurs. Sait v mereshi Internet / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: <http://ubr.ua/uk/business-practice/personal-property/ukrantsiam-vigadali-nov-podatki-na-neruhomst-110815> [In Ukrainian]

22. *Malyk I.* Novui poriadok opriedieleniia stoimosti nedvizhymosti — mina zamedliennoho dieistviia / Ukrainskyi Biznes Resurs. Sait v seti Internet / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupa k materialam: <http://ubr.ua/market/real-estate/novyi-poriadok-opredeleniia-stoimosti-nedvijimosti--mina-zamedlennoho-deistviia-111195> [In Russian]

23. *Mazurova A., Kyrychyk V.* Vvedennia podatku na nerukhomist v Ukraini: problemy i perspektyvy / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64649> [In Ukrainian]

24. *Yampolskyi V.* Podatok na nerukhomist-2014 // Liga. Blohy / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: <http://blog.liga.net/user/vyampolskyi/article/13293.aspx> [In Ukrainian]

25. Reportazh z rozshyrenoho zasidannia pravlinnia Asotsiatsii mist Ukrainy // Asotsiatsiia mist Ukrainy. Sait v mereshi Internet / [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu do materialiv: <http://auc.org.ua/news/reportazh-z-rozshyrenogo-zasidannya-pravlinnya-asotsiatsii-mist-ukraini> [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 28 лютого 2014 р.

УДК 336.14

Сьвильская Наталья Николаевна,

канд. экон. наук, доцент кафедры финансов,
ГВУЗ «КНЭУ имени Вадима Гетьмана»
(03680, Украина, Киев, проспект Победы, 54/1)
E-mail: cunamu@ukr.net

РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ДОХОДОВ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

АННОТАЦИЯ. Принятие Налогового кодекса Украины привело к значительным изменениям в формировании доходной части местных бюджетов. В этой связи, необходимо исследовать последствия реформ, выявить основные тенденции и возможные пути улучшения ситуации в стране. Методика исследования базируется на системном подходе к использованию разных методик для оценки показателей эффективности формирования и исполнения местных бюджетов, в частности, статистических и экономико-математических методов исследования, ме-

тода сравнения, анализа. В результате проведенного исследования автором сделано вывод о нехватке бюджетных средств на местном уровне для осуществления делегированных и собственных полномочий. Система местных налогов и сборов претерпела значительные изменения, которые имели как положительное, так и негативное воздействие на систему доходов местных бюджетов в целом. Автором разработано рекомендации по оптимизации системы местных налогов и сборов, увеличения объема финансовых ресурсов, которые могут быть направлены на финансирование важных для регионального развития проектов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: система доходов местных бюджетов, местные налоги и сборы, межбюджетные трансферты.

UDC 336.14

Syvulska Natalia Mykolaivna,

Candidate of Sciences (Economics),

Associate Professor, Department of Finance

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

(54/1, Prospect Peremogy, Kyiv, Ukraine, 03680)

E-mail: cunamu@ukr.net

REFORMING OF THE SYSTEM OF LOCAL BUDGETS' INCOME: CURRENT STATE AND PERSPECTIVES

ABSTRACT. Adoption of Tax Code of Ukraine led to major changes in the process of forming income part of local budgets. Due to this arises the necessity to examine consequences of reforms performed and to determine main tendencies and possible ways of improving the situation in the country. The investigation methods are based on system approach using various methods of evaluating indexes of efficiency forming and performing local budgets such as statistical, economical and mathematical investigation methods, comparative method, analysis. A conclusion as to lack of budget funds for performing its own and delegated credentials on the local level was made as a result of the research conducted by the author. The system of local taxes and duties was significantly changed which had both positive and negative impact on the local budgets' income system in general. The author developed the recommendations for optimising the system of local taxes and duties, increasing the volume of financial resources that can be used for financing important projects for regional development.

KEY WORDS: the system of local budgets' income, local taxes and duties, interbudgetary transfers.